

KRİPTO PARA FİYATLARININ TAHMİNİ: ARİMA-GARCH VE LSTM YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI¹

PREDICTION OF CRYPTOCURRENCY PRICES: COMPARISON OF ARİMA-GARCH AND LSTM METHODS

Neman EYLASOV * Macide ÇİÇEK

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 25.10.2023
Kabul Tarihi: 31.03.2024*

Öz

Kripto para birimleri, 2009 yılında ortaya çıkmalarından bu yana oldukça popüler hale gelmiştir. Özellikle Bitcoin'in 3 Ocak 2009'da piyasaya sürülmesinden sonra, diğer kripto para birimlerinin piyasaya çıkışı hız kazanmıştır. Bu popülerlik artışının ardından, kripto para birimlerinin tahmini önemli bir konu haline gelmiştir. Bu çalışmanın ana amacı, Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto para getirilerini öngörmek için geleneksel zaman serisi yöntemlerinden olan ARİMA-GARCH ile birlikte LSTM (Long Short-Term Memory) derin öğrenme yaklaşımını kullanarak elde edilen tahmin performanslarını karşılaştırmaktır. Bu çerçevede, çalışma literatüre yeni bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Her bir kripto para birimi için farklı zaman aralıklarında günlük veriler kullanılmış ve bu veriler %90 eğitim ve %10 test verisi olarak bölünmüştür. Çalışmada, yöntemler RMSE ve MSE değerlendirme kriterleri kullanılarak karşılaştırılmıştır. Genel olarak, BTC serisinde ARİMA-GARCH yöntemi eğitim verisinde daha iyi sonuçlar gösterirken, test verisi için LSTM yöntemi daha etkili olmuştur. BNB serisinde ise hem eğitim hem de test verisi için LSTM yöntemi daha üstün performans sergilemiştir. ETH serisinde ise her iki veri seti için ARİMA-GARCH yöntemi daha iyi sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu çalışma, finansal veri tahmininde her iki yöntemin de önemli bir performans sergileyebildiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Derin Öğrenme, ARİMA-GARCH, LSTM, Kripto Para, Fourier ADF

Jel Kodları: C22, C32, C53, E44

Abstract

Cryptocurrencies have become increasingly popular since their emergence in 2009. Particularly after the release of Bitcoin on January 3, 2009, the introduction of other cryptocurrencies gained momentum. Following this surge in popularity, the prediction of cryptocurrency returns has become a significant topic. The main objective of this study is to compare the forecast performances obtained using traditional time series methods, specifically ARİMA-GARCH, and the Long Short-Term Memory (LSTM) deep learning approach to predict returns for Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH), and Binance (BNB) cryptocurrencies. In this context, the study aims to contribute novel insights to the existing literature. Daily data for each cryptocurrency from different time intervals were utilized, with the dataset being divided into 90% training and 10% testing data. The methods were compared using evaluation criteria such as RMSE and MSE. Overall, for the BTC series, the ARİMA-GARCH method demonstrated superior results in the training data, while the LSTM method proved to be more effective for the testing data. In the case of the BNB series, LSTM outperformed in both training and testing datasets. For the ETH series, the ARİMA-GARCH method yielded better results for both datasets. This study emphasizes that both methods can exhibit significant performance in predicting financial data.

Keywords: Deep Learning, ARİMA-GARCH, LSTM, Cryptocurrency, Fourier ADF

Jel Codes: C22, C32, C53, E44

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2024; 9(1), 48 - 62 / DOI: 10.29106/fesa.1380870

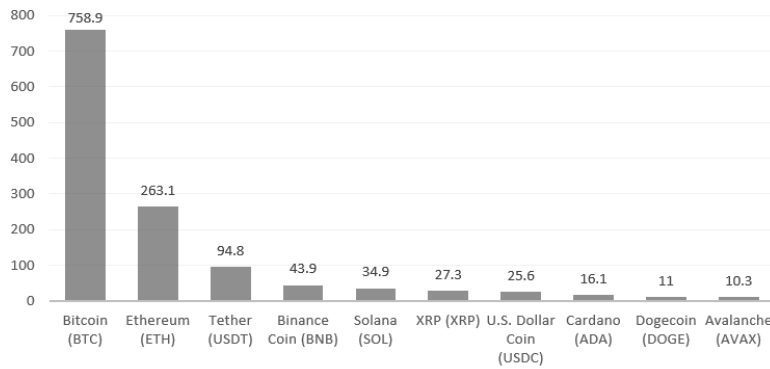
*Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, nemancylasov@ogr.iu.edu.tr, İstanbul - Türkiye, ORCID: 0000-0002-0087-2808

** Prof. Dr. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, macide.cicek@dpu.edu.tr, Kütahya - Türkiye, ORCID: 0000-0001-7512-767X

1. Giriş

Tarih boyunca değişen yüzyüyle, para, işlemler ve yöntemleri konusunda farklı evrimler geçirmiş bir araç olmuştur. Günümüzde ise her ülke kendi kimliğini yansıtan para birimlerini basmaktadır. řu anki zaman diliminde yaklaşık 160 farklı para birimi kullanılmaktadır. Bugünkü anlamıyla en eski para biçimi, emtia para olarak adlandırılmaktadır. Emtia paranın temel özelliği, değerini taşıdığı metal ya da malzemeden almasıdır. 1944 yılında ise altın standardıyla bağlantılı olarak kâğıt paralar altın teminatına dayalı bir değer kazanmıştır. Bu dönemde, hemen hemen tüm ekonomiler kâğıt paraları benimsemiş ve kullanmıştır (Üzer, 2017: 4-5). İnternet üzerinden yapılan alışverişler, ödemeler, para transferleri ve bankacılık işlemleri günümüzde güvenilir üçüncü taraflara olan bağımlılığı artırmış durumda. Ancak bu bağımlılığı ortadan kaldırmak ve merkezi bir otoritenin olmadığı, doğrudan kişiler arası ödemelere olanak tanıyan bir sistem olarak öne çıkan Blockchain, "Satoshi Nakamoto" tarafından önerilmiştir. Nakamoto (2008), Blockchain'i řu şekilde tanımlamıştır: "Kriptografik kanıtlara dayalı olarak güveni inşa eden, iki taraf arasındaki doğrudan işlemlerin üçüncü bir güvenilir aracıya ihtiyaç duymadan gerçekleştirilebildiği bir elektronik ödeme sistemidir." Bu sistem, adeta bir dijital muhasebe defteri gibi işlev görür. İki taraf arasında bir işlem gerçekleştiğinde, bu işlem şifrelenmiş bir şekilde kaydedilir. İsteyen her birey, bu ağa katılma imkanına sahiptir. Bu özgür katılım, Blockchain'in temel özelliği olan şeffaf ve açık bir defter yapısından kaynaklanmaktadır (Vigna ve Casey, 2015: 150). İlk kripto para birimi Bitcoin, 2009 yılında tanımlanamayan bir kişi ya da kişiler tarafından oluşturulan bir dijital varlık olarak ortaya çıkmıştır. Bitcoin, merkezi bir otoriteye veya kuruma bağlı olmadan işleyen bir sistemdir. Satoshi Nakamoto isimli bir birey ya da grup, 2008 küresel finans krizinden ilham alarak Bitcoin'i geliştirmiş ve "Bitcoin: Uçtan Uca Elektronik Ödeme Sistemi" adlı bir makale aracılığıyla konsepti dünyaya duyurmuştur. Nakamoto'nun amacı, aracı finans kurumlarına gerek kalmadan, insanlar arasında anında ve düşük maliyetli para transferleri sağlayan bir dijital para birimi oluşturmaktır. Bu yüzden de bu dijital para birimine "Bitcoin" adını verdi (Dupuis ve Gleason, 2020: 2; Nakamoto, 2008). Forbes'un Ocak 2024 tarihli raporuna göre, piyasa değerine göre en büyük 10 kripto para, şekil 1'de sıralanmıştır.

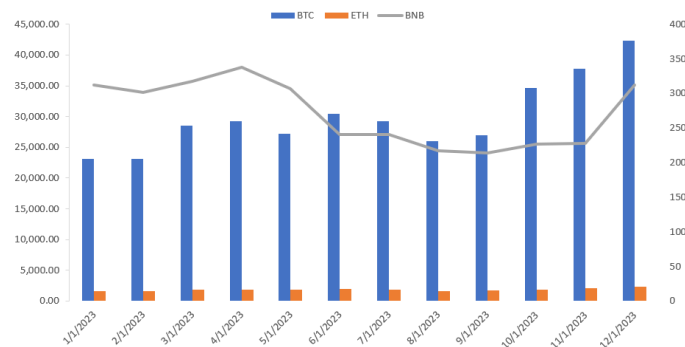
şekil 1: Piyasa Değerine Göre En Büyük 10 Kripto Para (Milyar \$)

Kaynak: (Tretina ve Adams, 2024)

Görüldüğü üzere, şekil 1'de Bitcoin (BTC) ilk sırada, Ethereum (ETH) ikinci sırada ve son sırada Avalanche (AVAX) bulunmaktadır. Çalışma kapsamında, en yüksek piyasa değerine sahip olan Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto paralarının getirileri tahmin edilmiş ve ARIMA-GARCH zaman serisi yöntemi ile derin öğrenme yöntemi olan LSTM yöntemleri karşılaştırılmıştır. Ayrıca, Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto para birimlerinin 1 Ocak 2023 - 31 Aralık 2024 tarihleri arasındaki aylık kapanış fiyatları şekil 2'de gösterilmiştir. Çalışma, bu üç kripto paranın getirilerinin ARIMA-GARCH ve LSTM yöntemleri kullanılarak aynı anda ilk kez tahmin edilmesiyle literatüre katkı sağlayabilecek bir yaklaşım sunmaktadır.

şekil 2: BTC, ETH ve BNB Kripto Para Fiyatlarının Grafiği (\$)

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde birinci giriş bölümünün ardından ikinci bölümde, kripto para fiyatlarını tahmin etmeye yönelik yapılan çalışmalar ve ARIMA ile LSTM gibi tahmin yöntemlerini kıyaslayan araştırmalar özetlenmiştir. Üçüncü bölüm, kullanılan yöntemlere dair kısa bilgiler içeren metodoloji bölümünü içermektedir. Dördüncü bölüm, verilerin ve zaman aralıklarının ayrıntılı bir şekilde sunulduğu veri bölümünü kapsarken, beşinci bölümde elde edilen bulgular detaylı bir biçimde değerlendirilmektedir. Son olarak, altıncı bölümde ise çalışmanın sonuçlarına odaklanılmaktadır.

2. Literatür Taraması

Bu bölümde literatür taraması iki farklı kategoride ele alınmaktadır. İlk olarak, kripto para fiyatlarını tahmin etmeye yönelik yapılan çalışmalara odaklanılmaktadır. İkinci olarak ise, ARIMA-GARCH ve LSTM gibi tahmin yöntemlerini kullanarak yöntem karşılaştırması yapılan çalışmalara yer verilmektedir.

2.1. Kripto Para Fiyatlarının Tahmini

Demirci ve Karaatlı (2023) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Bitcoin, Ethereum ve Ripple gibi kripto para birimlerinin fiyat tahminleri için farklı zaman aralıkları seçilmiş ve bu tahminler için RNN, LSTM ve GRU yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, Bitcoin ve Ripple için GRU modelinin, Ethereum için ise LSTM modelinin daha iyi sonuçlar verdiği tespit edilmiştir. şenol ve Denizhan (2023) tarafından yapılan çalışmada, Bitcoin, Ethereum ve Cardano kripto para birimlerinin fiyat tahminlerini yapmak için 1 Ekim 2021-31 Aralık 2021 tarihleri arasındaki veriler kullanılarak Yapay Sinir Ağları ve Regresyon modelleri kullanılmıştır. Tahmin edilen sonuçlara göre, Yapay Sinir Ağları (YSA) modeli regresyon modeline kıyasla daha iyi tahmin yapmaktadır. Akay vd. (2022) literatüre kazandırdıkları çalışmada, XRP,BNB ve ETH kripto paraları tahmin etmek için LSTM ve Yapay Sinir Ağları modellerini kullanmışlardır. Sonuçlara göre, YSA modeli daha iyi performans göstermektedir. Bir diğer çalışmada, şahin (2018) 02.02.2012 – 09.01.2018 tarihleri arasında Bitcoinin kapanış fiyatları veri olarak kullanılarak ARIMA ve Yapay Sinir Ağları tahminleme yapmıştır. YSA modeli daha iyi sonuç verdiği sonucuna ulaşılmıştır. şahin ve Özkan (2018) çalışmalarında, 01.01.2015-11.02.2018 dönemi Bitcoin'in verilerini alarak volatilitenin belirlenmesi amacıyla ARCH, GARCH, ARCHM, EGARCH ve TARARCH modelleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, TARARCH yöntemi volatilitate tahmini için en uygun yöntem olduğu belirlenmiştir. Odabaşı ve Toklu (2023) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, yapay sinir ağları ve derin öğrenme LSTM yaklaşımı kullanılarak 20 Ağustos 2020 - 27 şubat 2023 tarihleri arasındaki veriler ile Polkadot kripto para biriminin tahmini yapılmıştır. Araştırma, hem yapay sinir ağlarında hem de derin öğrenmede üstün performans ortaya koymuştur. Ancak, LSTM yöntemi, daha düşük Hata Kare Kökü (RMSE) ve Hata Kare Ortalaması (MSE) oranlarıyla yapay sinir ağlarından daha iyi sonuç vermiştir.

2.2. ARIMA-GARCH ve LSTM Yöntemlerinin Karşılaştırılması

Tanışman vd. (2021), 29 Nisan 2013- 27 şubat 2021 tarihleri arasındaki 2862 günlük verileri kullanarak Bitcoin'in (BTC) açılış, en yüksek, en düşük, kapanış, hacim ve market değerlerini içeren bir veri setiyle ARIMA ve LSTM yöntemlerini kullanarak fiyat tahmini yapmışlardır. Elde edilen sonuçlar, LSTM modelinin hem yakın hem de uzak gelecek için iyi tahminler yapabildiğini, ancak ARIMA modelinin sadece yakın gelecek için iyi tahminler yapabildiğini göstermektedir. Aliyev vd. (2022) Moskova borsası hisse senedi endeksini (RTS) ARIMA-GARCH zaman serisi yöntemi ve derin öğrenme yöntemi olan LSTM kullanarak tahmin etmiştir. Çalışmada, 5 Ocak 2000 - 8 Temmuz 2022 tarihleri arasındaki 5622 günlük veri kullanılmıştır. Veriler %90 test ve %10 eğitim verisi olarak ayrılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, her iki tahmin yöntemi de başarılı sonuçlar vermiştir, ancak LSTM yöntemi eğitim verileri için ARIMA-GARCH yönteminden daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Test verileri için ise ARIMA-GARCH yöntemi, LSTM yöntemine göre daha başarılı sonuç vermiştir. Abar (2021) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye'nin BİST100 endeksini açılış değerlerini kullanarak ARIMA-GARCH ve LSTM yöntemleri ile tahmin etmiştir. Çalışmada, 2 Ocak 1995 - 15 Eylül 2021 dönemi için 6673 günlük veri kullanılmıştır. Hem zaman serisi yöntemlerinden olan ARIMA-GARCH hem de derin öğrenme yöntemlerinden olan LSTM yöntemleri başarılı sonuçlar vermiştir ancak LSTM yöntemi ARIMA-GARCH yöntemine göre daha yüksek başarı gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Karcioğlu vd. (2021) COVID-19'un günlük vaka, ölüm ve iyileşme verilerini tahmin etmişlerdir. Çalışmada, ARIMA ve LSTM yöntemleri kullanarak 25 Kasım 2020 ile 6 Ekim 2021 tarihleri arasındaki verilerle 15 gün sonrasının tahminlerini yapmışlardır. Yapılan tahminler sonucunda, vaka sayısı, iyileşme ve ölüm sayılarında azalma görülmüştür. ARIMA modeli, vaka ve iyileşme sayıları için daha iyi sonuçlar verirken, ölüm sayıları için LSTM modeli daha iyi sonuçlar vermiştir. Sevinç ve Kaya (2021a) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, Bingöl'ün Solhan ilçesinin sıcaklık verileri ARIMA ve LSTM yöntemleri kullanılarak tahmin edilmiştir. Çalışmada, 1 Ocak 2014 - 27 Nisan 2020 tarihleri arasında 2306 günlük sıcaklık verileri kullanılmıştır. Sonuçlar, ARIMA yönteminin LSTM yöntemine göre sıcaklık tahmininde daha başarılı olduğunu göstermiştir. Sevinç ve Kaya (2021b) yapmış oldukları başka bir çalışmada, Diyarbakır ilinin 2014 - 2020 yılları arasındaki 2271 günlük sıcaklık verilerini kullanarak ARIMA ve LSTM yöntemleriyle tahmin yapmıştır. Bu çalışmada da, ARIMA yöntemi LSTM yöntemine göre daha başarılı sonuçlar vermiştir. Siami-

Namini vd. (2018), N225, IXIC, HSI, GSPC, DJI, MC, HO, ER, FB, MS ve TR hisse senetlerinin ARIMA ve LSTM yöntemleri ile tahmin edildiği çalışmalarını literatüre kazandırmışlar. Çalışmada, her bir hisse senedi için farklı veri setleri kullanılarak %70 eğitim ve %30 test verilerine ayrılmıştır. Sonuç olarak, hisse senetlerinin tahmininde, LSTM yönteminin ARIMA yöntemine göre daha başarılı olduğu bulunmuştur. Son yıllarda yapılan araştırmalar, finansal değişkenlerin tahmini için zaman serisi yöntemlerinden olan ARIMA ve derin öğrenme yöntemlerinden olan LSTM'in oldukça iyi sonuçlar verdiğini ortaya koymaktadır. Ancak, tahmin edilen değişkenlere göre bu yöntemlerin performansı birbirinden farklılık göstermektedir. Bazı araştırmalar, LSTM yönteminin daha iyi sonuç verdiğini gösterirken, diğer araştırmalar ARIMA yönteminin daha az RMSE ile başarılı tahmin yapabildiğini ortaya koymaktadır. Genellikle finansal verilerle çalışıldığında, değişen varyans sorunu ortaya çıkmaktadır. Bazı araştırmalarda, ARIMA-GARCH yöntemi kullanılarak bu sorun özölmeye çalışılmıştır, ancak bu çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu alışmada, Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto para getirilerinin tahminlerini yapmak için ARIMA-GARCH ve LSTM yöntemleri kullanılmış ve her iki yöntemin performansı karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın diğerlerinden ayrılan özelliği, Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto para getirilerinin ilk defa zaman serisi ve derin öğrenme yöntemleri kullanılarak bir arada tahmin edilmesiyle literatüre katkı sağlamasıdır.

3. Metodoloji

3.1. ADF ve Fourier ADF Birim Kök Testleri

Zaman serisi yöntemlerinde, sahte regresyon sorununu önlemek için değişkenlerin durağanlıklarını incelemek önemlidir. ARIMA modeli tahmini için, ARIMA (p, d, q) modelinde "d" parametresinin belirlenmesi için birim kök testleri kullanılır. Bu çalışmada, kripto para birimlerinin durağanlıklarını incelemek için Dickey ve Fuller (1981) tarafından geliştirilen ADF birim kök testi kullanılmıştır. ADF birim kök testi, Dickey-Fuller (1979) alışmasındaki birim kök testinin genişletilmiş bir versiyonudur. Bu testte, modele bağımlı değişkenin gecikmeleri ilave edilerek otokorelasyon sorunu özölmeye çalışılmaktadır. ADF birim kök testi, sabitsiz ve trendsiz model, sabitli ve trendsiz model, sabitli ve trendli modeller olmak üzere üç farklı model için incelenmektedir. Bu çalışmada, kullanılan Bitcoin (BTC) örneğinde, sabitli ve trendli modelde ADF birim kök testi denkleminin aşağındaki şekildedir.

$$\Delta BTC_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 BTC_{t-1} + \beta_3 \Delta BTC_{t-1} + u_t \quad (1)$$

Denklem 1'de, Δ fark işlemine β_0 sabit terimi, $\beta_1 t$ trendi, β_2 kripto para biriminin gecikmeli değerinin katsayısını, ve β_3 kripto para biriminin farkı alınmış gecikmeli değerinin katsayısını göstermektedir. Burada, β_2 katsayısı için hesaplanan τ istatistik değeri, kritik değerlerden mutlak olarak büyük olduğunda, yokluk hipotezi olan "birim kök var, durağan değildir" reddedilecektir (Eylasov vd., 2023a: 117). Yani, BTC serisi düzeyde durağan olacaktır. Yapısal kırılmaların meydana geldiği zaman serilerinde, ADF birim kök testi sonuçları güvenilir olmamaktadır. Bu nedenle, çalışmada yapısal kırılmaları da dikkate alan Fourier ADF birim kök testi kullanılmıştır. Fourier ADF birim kök testi, Enders ve Lee (2012) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Enders ve Lee'nin çalışmasında, Dickey ve Fuller (1981) alışmasındaki ADF denkleminin Fourier terimlerinden olan sinüs ve kosinüs terimleri eklenecek yapısal kırılmalarda da iyi sonuç veren yeni birim kök testi geliştirilmiştir. Denklem 1'deki eşitlik, Fourier ADF eşitliği olarak Denklem 2'deki gibi yazılmaktadır.

$$\Delta BTC_t = \beta_0 + \beta_1 t + \beta_2 BTC_{t-1} + \lambda_1 \sin\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \lambda_2 \cos\left(\frac{2\pi kt}{T}\right) + \beta_3 \Delta BTC_{t-1} + u_t \quad (2)$$

Denklem 2'deki π , 3.1415, k frekans değerini, T gözlem sayısını ve t trendini ifade etmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, sinüs (λ_1) ve kosinüs (λ_2) terimlerinin istatistiksel olarak anlamlı olmasıdır. Eğer sinüs ve kosinüs terimleri istatistiksel olarak anlamlı değillerse, normal ADF testi sonuçları geçerli olacaktır (Eylasov vd., 2023b: 145; Gasim ve şenyay, 2023: 125). Eğer Fourier terimleri istatistiksel olarak anlamlı ve BTC katsayısının test istatistik değerini Enders ve Lee (2012) alışmasındaki kritik değerlerden mutlak olarak büyük bulunursa, yokluk hipotezi reddedilerek seri FADF testine göre düzeyde durağan olacaktır.

3.2. ARIMA-GARCH Zaman Serisi Modeli

ARIMA-GARCH modeli, doğrusal ARIMA ve koşullu heteroskedastisite GARCH'ı birleştirerek nonlineer bir hibrit zaman serisi modeli oluşturmaktadır. X_t , çalışmak istediğimiz durağan bir zaman serisini temsil etsin, bunu ARMA süreci olarak Brockwell ve Davis (2002) alışmasında yer aldığı gibi aşağındaki şekilde modellenmektedir:

$$\phi(B)X_t = \theta(B)\varepsilon_t \quad (3)$$

ARIMA modeli, standart ARMA modelinin genelleştirmesidir ve durağan olmayan değişkenlerle başa çıkmak için fark alma tekniğini kullanılmaktadır. Eğer X_t zaman serisi durağan değilse, uygun bir şekilde serinin farkı alınarak standart ARMA modeline uygun bir durağan seri elde edilebilmektedir. Bu durağan seri aşağındaki şekilde ifade edilmektedir:

$$\phi(B)(1 - B)^d X_t = \theta(B)\varepsilon_t \quad (4)$$

d , fark alma işlemini göstermektedir. Yukarıda önerilen ARMA/ARIMA modeli, t ε 'nin sabit varyansını varsayan lineer bir zaman serisi modeli olmaktadır. Bununla birlikte, birçok ilgili çalışmalar koşullu varyansın varlığını makalelerde gösterilmiştir. Bu nedenle bu modeller bu özelliği iyi bir şekilde yakalayamamaktadırlar. Dahası, sabit hata varyansı hipotezi geçerli değilse, ARIMA'nın parametrelerini tahmin etmek için kullanılan en küçük kareler algoritması sapmalı olacaktır. Bu soruna bir çözüm olarak, heteroskedastisiteyi ardışık hatalar arasındaki nonlineer bir ilişki olarak modellemektir. Zamanla değişen varyansa sahip olan GARCH modeli, zaman serisinin istatistiksel özelliklerini daha iyi karakterize etmede yardımcı olmaktadır. ARIMA-GARCH, ARIMA modelini GARCH modeli ile birleştirerek nonlineer bir zaman serisi modeli oluşturmaktadır. Genel GARCH (p, q) modeli aşağıdaki gibidir:

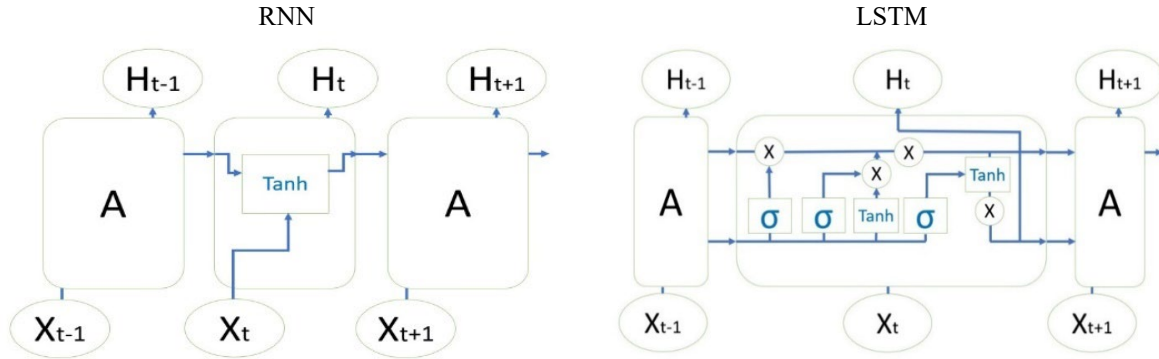
$$\sigma_t^2 = E_{t-1}(\varepsilon_t^2) \text{ ve } \varepsilon_t = \sigma_t e_t, e_t \sim N(0,1) \quad (5)$$

GARCH modeli, geçmiş gözlemler dizisi üzerindeki seri bağımlılığı yakalamak için alternatif parametreleri uygulayarak tahmin hatası t ε 'nin koşullu varyansını tanımlamaktadır.

3.3. LSTM Derin Öğrenme Modeli

LSTM (Uzun-Kısa Süreli Bellek) ilk olarak Hochreiter ve Schmidhuber (1997) tarafından literatüre kazandırılmıştır. Literatüre kazandırılan bu yöntem daha sonra özellikle zaman serisi tahmini problemlerini ele almak için çok popüler hale dönüşmüştür. LSTM, RNN yönteminin modifiye edilmiş hali olarak, birçok farklı problemde iyi çalışmakta ve zaman serisi tahminlerinde aktif olarak kullanılmaktadır. LSTM, sinir ağı tasarımında kapı birimleri ve bellek hücrelerini kullanarak zaman içinde verileri nasıl hatırlayacağı problemi ele almaktadır. Bellek hücreleri, yakın zamanda deneyimlenen verileri depolayan hücre durumlarına sahip olmaktadır. Bilgi her bir bellek hücresine ulaştığında, çıktı hücre durumu ve yenilenen hücre durumu kombinasyonu ile kontrol edilmektedir. Bellek hücresi başka bir bilgi alırsa, çıktı hem yeni bilgi hem de yenilenen hücre durumu kullanılarak işlenmektedir. LSTM, uzun vadeli bağımlılığı olan bir problemin sürdürülmesi amaçlanmıştır. Varsayılan davranışları, bilgiyi uzun bir süre boyunca hatırlamaktır, bunu zorlanarak öğrenmezler. Tüm tekrarlayan sinir ağlarında, sinir ağının tekrarlayan modülleri bir zincir gibi birbirine bağlanmaktadır. Standart RNN'lerin tekrarlayan modülü, Şekil 3'te gösterildiği gibi basit bir yapıya sahiptir, yalnızca tek bir \tanh katmanını içermektedir. Öte yandan, LSTM, aynı şekilde bir zincir yapısını sürdürmekle birlikte, tekrarlayan modülün farklı bir yapıya sahip olduğu şekilde gösterilmiştir.

Şekil 3: RNN ve LSTM Tekrarlayan Modüller

Kaynak: (Olah, 2015)

LSTM (Uzun Kısa Süreli Bellek), hücre durumuna veri eklemeyi veya çıkarmayı içerebilmektedir. Bu veriler, kapılar olarak adlandırılan yapılar tarafından bilinçli bir şekilde yönetilmektedir. Kapı, verinin hücre durumuna girebilmesini kontrol etmek için bir yaklaşımdır. Kapı, bir sigmoid fonksiyonu ve nokta bazlı bir çarpma işlemi kombinasyonudur. Sigmoid fonksiyonu sıfırdan bire kadar herhangi bir sayı üretebilmektedir. Bu değer, verinin geçişini kontrol ederek; tahmini sıfır, "hiçbir şey geçirme" anlamına gelirken tahmini bir, "her şeyi geçire" anlamına gelmektedir (Graves, 2013: 5).

$$\text{Güncelleme kapısı, } \Gamma_u = \sigma(W_u[h^{<t-1>}, x^t] + b_u) \quad (6)$$

$$\text{Unutma kapısı, } \Gamma_f = \sigma(W_f[h^{<t-1>}, x^t] + b_f) \quad (7)$$

$$\text{Çıkış kapısı, } \Gamma_o = \sigma(W_o[h^{<t-1>}, x^t] + b_o) \quad (8)$$

LSTM modeli, son zamanlarda deneyimlenen verilerin bir hücreden diğerine geçmesi için farklı kapılar kullanılmaktadır. Bu kapılar, Eşitlik. 6, 7 ve 8'de gösterildiği gibi güncelleme kapısı, unutma kapısı ve çıkış kapısı

olarak bilinmektedir. Bu hücreler, LSTM modelinin hafızasını kontrol etmek için kullanılmaktadır. Burada LSTM'de hem aktivasyon değerleri hem de aday değerleri kullanılmaktadır. Bu nedenle, Eşitlik 9'da LSTM hücresinden iki çıktı üretilmektedir, biri aktivasyon, diğeri ise aday değerlerdir.

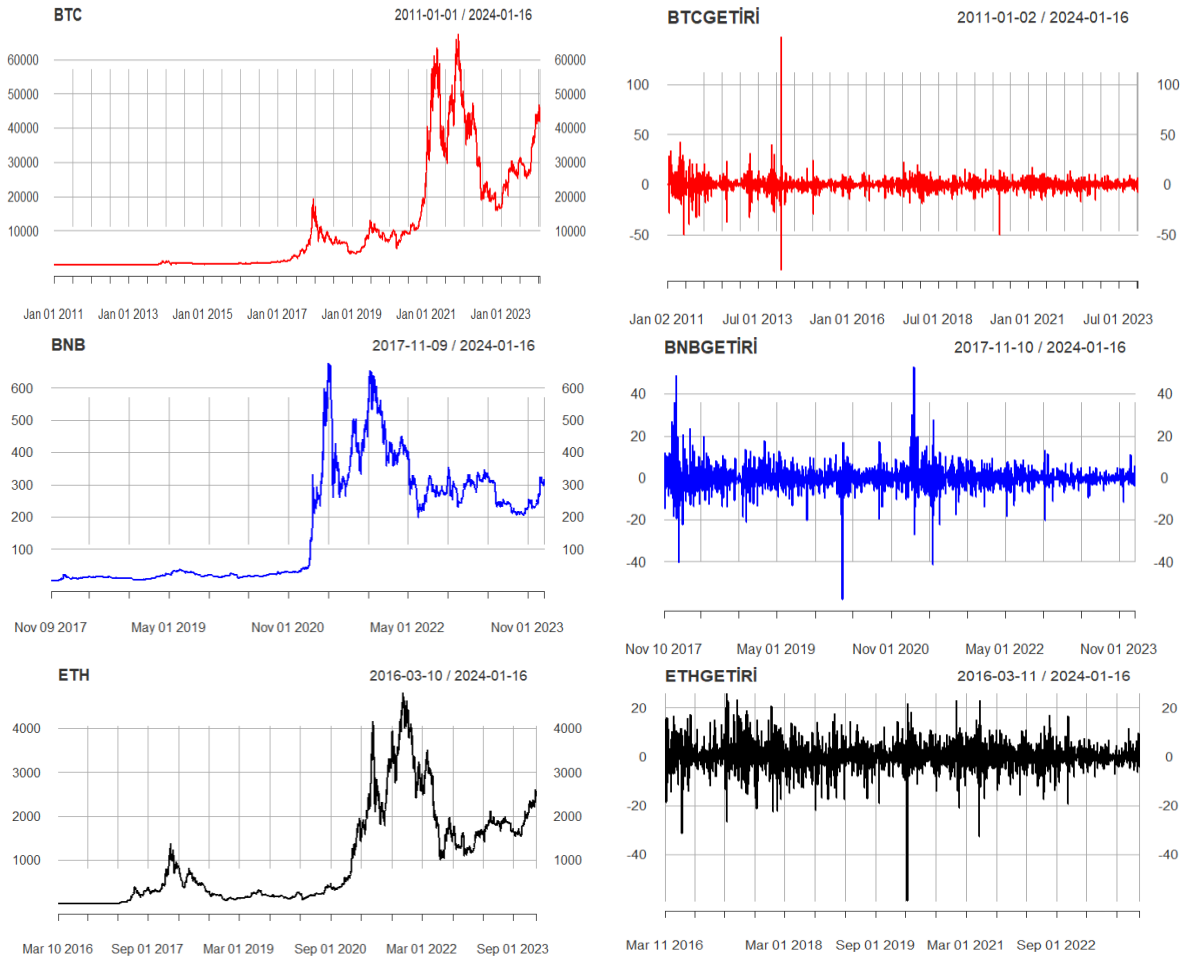
$$\text{Çıktılar} \begin{cases} c^{<t>} = \Gamma_u * c^{N<t>} + \Gamma_f * c^{<t-1>} \\ a^{<t>} = \Gamma_o * c^{<t>} \end{cases} \quad (9)$$

Veriler, Şekil 3'ün en üst noktasında bulunan seviye çizgisinden geçirmektedir. Bu seviye çizgisi hücre durumu olarak isimlendirilmektedir. Dolayısıyla, hücre durumu bir taşıma hattına benzer. Hücre durumu, tüm zincir boyunca düz bir Şekilde ilerlerken, sadece bazı küçük lineer iř birlikleriyle birlikte çalışmaktadır.

4. Veri

Bu çalışmada, Bitcoin (BTC), Ethereum (ETH) ve Binance (BNB) kripto getirilerinin tahmin performansını değerlendirmek amacıyla ARIMA-GARCH zaman serisi modeli ve LSTM derin öğrenme modeli kullanılmıştır. Tüm kripto para verileri, investing.com üzerinden temin edilmiştir. Bitcoin (BTC) için, 1 Ocak 2011 - 16 Ocak 2024 tarihleri arasında 4763 günlük veri kullanılmıştır. Ethereum (ETH) için, 10 Mart 2016 - 16 Ocak 2024 tarihleri arasında 2268 günlük veri kullanılmıştır. Son olarak, Binance (BNB) için, 9 Kasım 2017 - 16 Ocak 2024 tarihleri arasında 2259 günlük veri kullanılmıştır. Çalışmada, tüm kripto paraların kapanış fiyatlarına dayanarak getiri serileri oluşturulmuştur. Şekil 4'te, bu serilerin zaman grafiği ve Şahinler vd. (2024) çalışmalarında yer alan $Getiri(BTC, BNB, ETH)_t = (Ln(BTC, BNB, ETH)_t - Ln(BTC, BNB, ETH)_{t-1}) * 100$ formülü ile hesaplanan getiri serisinin zaman içindeki değişimleri gösterilmektedir.

Şekil 4: Kripto Para Fiyatlarının Getiri Zaman Serisi Grafikleri

Çalışmada, tüm kripto para getirileri %90 eğitim verisi ve %10 test verisi olarak ayrılmıştır. BTC için 4287 gözlem eğitim, 476 gözlem test verisi olarak belirlenmiştir. BNB için ise 2033 gözlem eğitim, 226 gözlem test verisi olarak ayrılmıştır. ETH için ise 2581 gözlem eğitim, 287 gözlem test verisi olarak belirlenmiştir. Kripto para getirilerinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 1'de yer almaktadır. Tüm kripto para getirilerinin ortalaması pozitif ve sıfıra yakın

değerlerde olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, BTC, BNB ve ETH kripto para birimlerinin seçilen zaman aralıklarında kazanç sağladığını işaret etmektedir.

Tablo 1: Kripto Paraların Tanımlayıcı İstatistikleri

Kripto Para	BTC	BNB	ETH
Tarih Aralığı	02.01.2011-16.01.2024	10.11.2017-16.01.2024	11.03.2016-16.01.2024
Minimum	-84.883	-58.116	-58.964
Maksimum	147.418	53.057	25.860
Medyan	0.012	0.122	0.072
Ortalama	0.249	0.224	0.187
Standart Sapma	5.717	5.562	5.271
Gözlem	4763	2259	2868
Eğitim Verisi	4287	2033	2581
Test Verisi	476	226	287

5. Bulgular

Çalışmanın ilk aşamasında, değişkenlerin durağanlıkları test edilmiştir. Tablo 2'de, hem ADF birim kök testi hem de Fourier ADF birim kök testi sonuçları sunulmaktadır. ADF birim kök testi sonuçlarına göre, tüm değişkenler hem sabitli hem de sabitli ve trendli modelde seviyede durağan bulunmaktadır. Bu nedenle, ADF testine göre tüm değişkenlerin I(0) olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca yapısal kırılmaları dikkate alan Fourier ADF birim kök testi de kullanılmıştır. Tablo 2'de, Fourier ADF birim kök testi sonuçları da sunulmaktadır. Buradaki önemli nokta, Fourier terimlerinin istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığıdır. Eğer Fourier terimleri istatistiksel olarak anlamlı değilse, klasik ADF testi sonuçları geçerli olacaktır. Tablo 2'de FADF testine göre tüm değişkenler hem sabitli hem de sabitli ve trendli model de seviyede durağandır. Fakat, değişkenlerin Fourier terimleri istatistiksel olarak anlamlı bulunmadığından ADF testi sonuçları geçerli olacaktır.

Tablo 2: Birim Kök Testi Sonuçları

Kripto para	Sabitli Model Sonuçları		Fourier ADF			
	ADF Test istatistik	Gecikme	ADF Test istatistik	Gecikme	Frekans	F istatistik
BTC	-27.017***	4	-68.278***	0	1	0.81
BNB	-31.424***	1	-48.660***	0	1	0.23
ETH	-56.142***	0	-56.130***	0	1	0.19

Kripto para	Sabitli ve Trendli Model Sonuçları		Fourier ADF			
	ADF Test istatistik	Gecikme	ADF Test istatistik	Gecikme	Frekans	F istatistik
BTC	-27.095***	4	-68.331***	0	1	0.78
BNB	-31.454***	1	-48.705***	0	1	0.61
ETH	-56.152***	0	-56.138***	0	1	0.16

Not: ***, %1 seviyesinde durağanlığı ifade etmektedir. Gecikme uzunlukları SIC bilgi kriteri tarafından otomatik olarak seçilmiştir.

Tablo 2'deki sonuçlara göre, tüm değişkenlerin seviyede durağan olduğu ADF birim kök testi ile tespit edilmiştir. Kripto para birimleri için uygun ARIMA modelleri, eğitim verileri kullanılarak belirlenmiştir. R programında, otomatik ARIMA modelinin parametrelerine maksimum değerler olarak sırasıyla 5, 0 ve 5 atanmıştır. AIC bilgi kriterine göre, Bitcoin için en uygun model ARIMA(1,0,1) olarak belirlenirken, BNB için ARIMA(0,0,2) modeli ve ETH için ARIMA(1,0,1) modeli en uygun modeller olarak belirlenmiştir. Finansal verilerdeki değişken varyans sorunu sıkça ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, seçilen ARIMA modellerinin kalıntılarına ARCH LM testi uygulanmış ve Tablo 3'te sunulan sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 3: ARCH Testi Sonuçları

Kripto para	Model	Test İstatistiği	Serbestlik Derecesi	Anlamlılık
BTC	ARIMA(1,0,1)	9.765	1	0.001
BNB	ARIMA(0,0,2)	150.79	1	0.000
ETH	ARIMA(1,0,1)	67.048	1	0.000

Tablo 3'teki sonuçlara göre, kripto para getirileri için seçilen uygun ARIMA modelinde kalıntıların değişen varyans sorunu olduğu görülmüştür. "Değişen varyans yoktur" şeklinde olan sıfır hipotezi %1 seviyesinde reddedilmiştir. Modellerde değişen varyans sorunu olduğundan, farklı model biçimleri için GARCH modeli tahmin edilmiştir. GARCH(1,1) modelinde kripto para getirileri için değişen varyans sorununun çözüldüğu tespit

edilmiştir. BTC, BNB ve ETH için elde edilen model, ortalama denklemi için sırasıyla ARIMA(1,0,1), ARIMA(0,0,2), ARIMA(1,0,1) ve varyans denklemi için GARCH(1,1) biçimindedir. Tablo 4'te BTC için ARIMA-GARCH(1,0,1)(1,1) modelinin tahmin çıktıları yer almaktadır. Tablo 4'te tüm kripto para birimleri için ARIMA-GARCH modellerinin tahmin çıktıları yer almaktadır.

Tablo 4: ARIMA-GARCH Modellerinin Tahmin Çıktısı

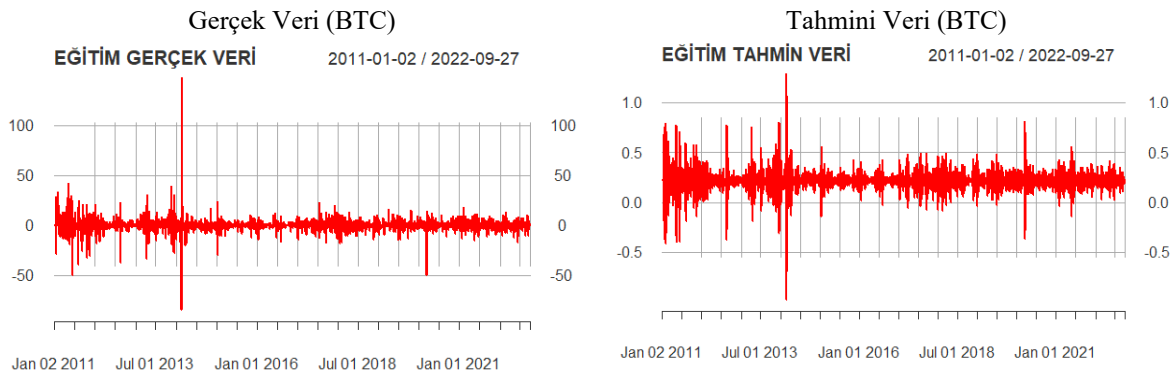
BTC ARIMA-GARCH(1,0,1)(1,1) Tahmin Çıktısı				
Parametre	Tahmin	Standart Hata	t-değeri	Prob
MU	0.220	0.062	3.509	0.000
AR(1)	-0.901	0.057	-15.609	0.000
MA(1)	0.892	0.062	14.224	0.000
OMEGA	0.651	0.261	2.488	0.012
ALPHA1	0.157	0.042	3.672	0.000
BETA1	0.834	0.038	21.825	0.000

BNB ARIMA-GARCH(0,0,2)(1,1) Tahmin Çıktısı				
Parametre	Tahmin	Standart Hata	t-değeri	Prob
MU	0.124	0.087	1.426	0.153
MA(1)	-0.061	0.025	-2.393	0.016
MA(2)	0.043	0.025	1.691	0.090
OMEGA	0.610	0.155	3.937	0.000
ALPHA1	0.150	0.018	8.212	0.000
BETA1	0.848	0.016	52.541	0.000

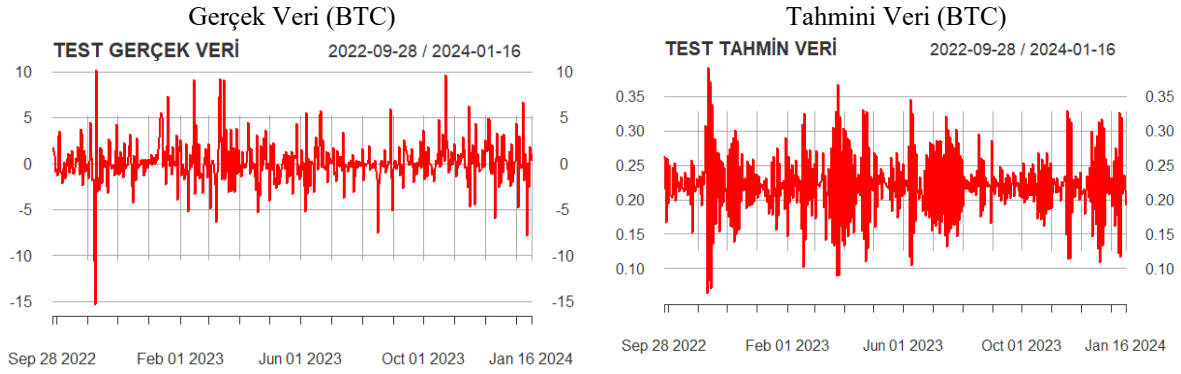
ETH ARIMA-GARCH(1,0,1)(1,1) Tahmin Çıktısı				
Parametre	Tahmin	Standart Hata	t-değeri	Prob
MU	0.174	0.098	1.768	0.076
AR(1)	-0.417	0.147	-2.830	0.004
MA(2)	0.377	0.147	2.568	0.010
OMEGA	1.890	0.710	2.662	0.007
ALPHA1	0.131	0.032	4.119	0.000
BETA1	0.812	0.043	18.78	0.000

GARCH modellerinde kararlılık kriterlerinin $\Omega > 0, \alpha_1 > 0, \beta_1 > 0$ kısıtlamalarını sağlayıp sağlamadığını kontrol edilmelidir (Şahinler, 2022: 52). Tablo 4'te yer alan BTC, BNB ve ETH için tahmin edilen ARIMA-GARCH modellerinde, Omega, alfa ve beta katsayıları pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Alpha1 parametresi, şokların kalıcılığını gösterirken, GARCH Beta1 parametresi volatilitedeki kümelenme kalıcılığını ifade etmektedir. Ayrıca, modellerde alfa ve beta toplamları, tüm kripto para birimleri için 1'den küçüktür. Bu durum, tahmin edilen modellerde kripto para getirilerinin birim kök içermediğini göstermektedir. Diğer taraftan, BNB kripto para getiri serisi için hesaplanan beta1 değeri 0.848 olarak belirlenmiştir. Bu değer diğer serilere göre en yüksek olanıdır. Bu durum, BNB kripto para için şokların volatilitte üzerinde kalıcı etkiler yarattığını ve hemen sönmediğini ifade etmektedir. Aşağıdaki grafikler, kripto para getirilerinin eğitim ve test verilerini kullanarak elde edilen ARIMA-GARCH modellerine ait gerçeğ ve tahmini zaman serilerini göstermektedir.

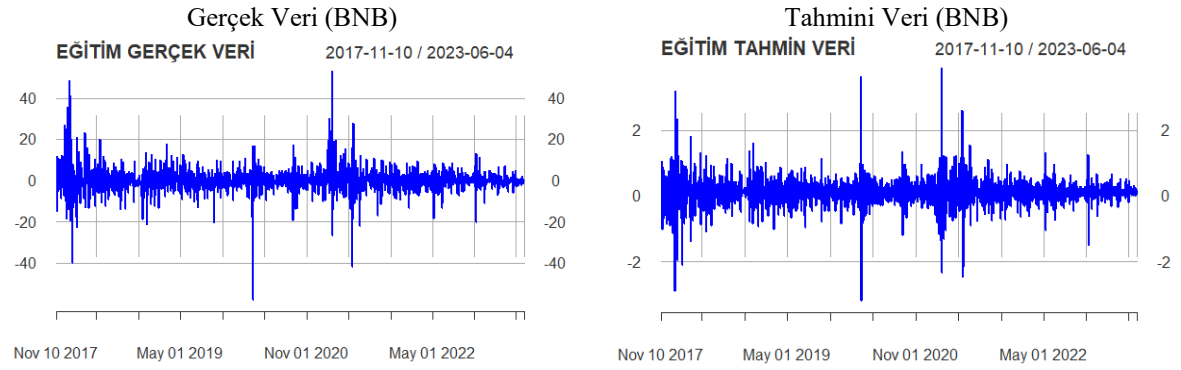
Şekil 5: Bitcoin (BTC) Eğitim Verisi Gerçeğ ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

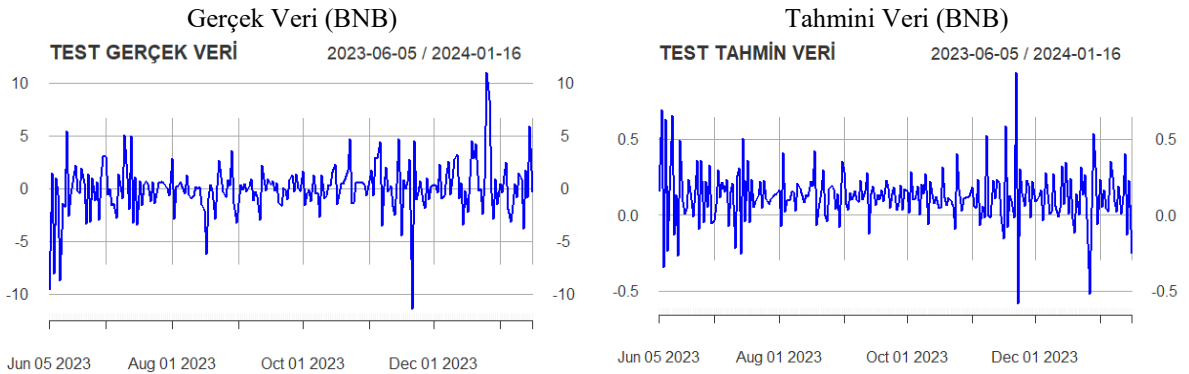
Şekil 6: Bitcoin (BTC) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

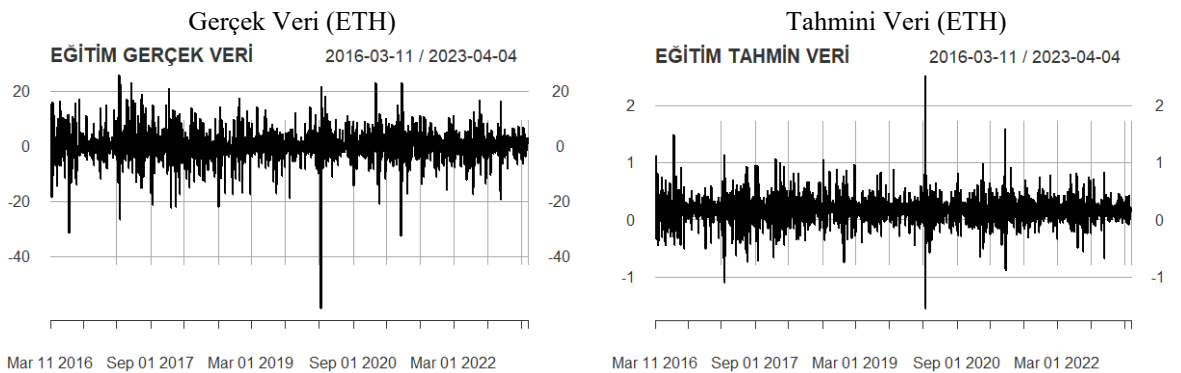
Şekil 7: Binance (BNB) Eğitim Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

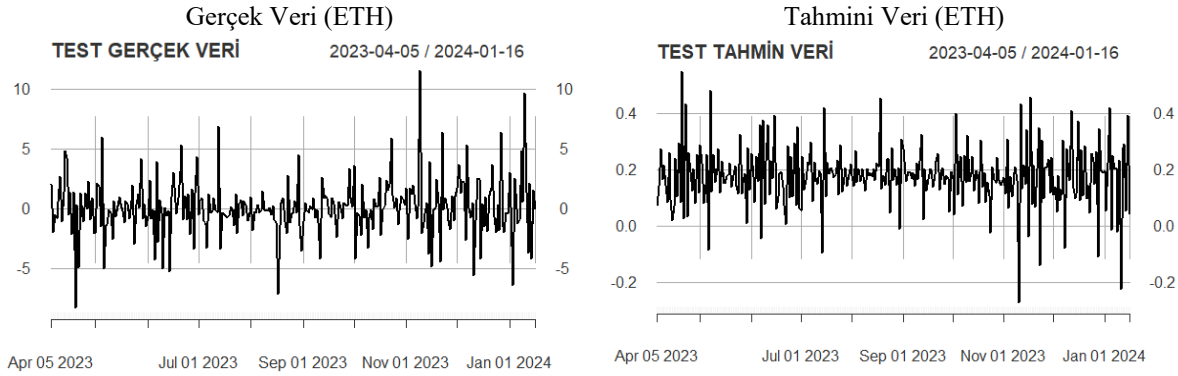
Şekil 8: Binance (BNB) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

Şekil 9: Ethereum (ETH) Eğitim Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

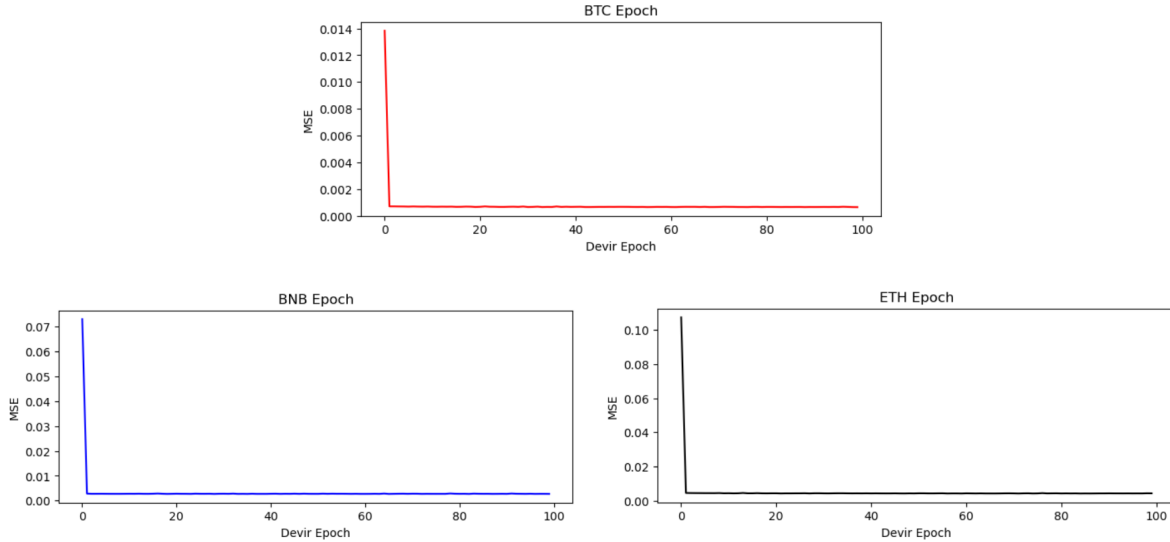
Şekil 10: Ethereum (ETH) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (ARIMA-GARCH) Tahmini

Yukarıda yer alan grafiklerdeki kripto para getirilerinin eğitim ve test verilerinde, GARCH tahmin tablosunda da gözlemlendiği gibi, ani ve belirgin değişimlerin genellikle birbirini takip ettiği ve düşük oynaklık dönemlerinde ise daha küçük değişimlerin izlendiği görülmektedir. Koşullu varyans grafiklerinde de bu durum açıkça görülmektedir. Bu bulgular, kripto para getiri serilerinin koşullu varyanslarında volatilité kümelenmesinin varlığına işaret etmektedir. Yani, belirli bir dönemde yüksek volatilitenin gözlenmesi, genellikle bu yüksek volatilitenin devam edeceğine ve ardından düşük volatilitenin izleneceğine dair bir eğilim söz konusudur. Bu durum, finansal piyasalardaki belirsizliklerin ve risklerin belirli dönemlerde birikmesi ve ardından daha sakin dönemlerin yaşanmasıyla ilişkilendirilmektedir.

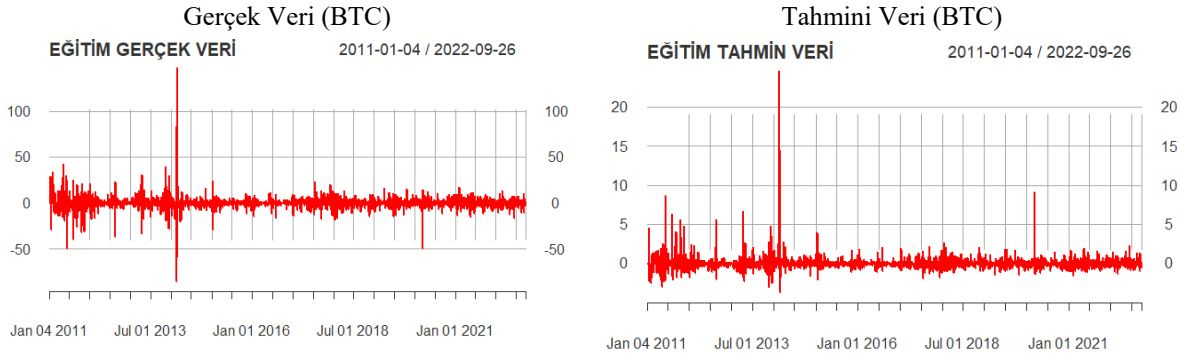
LSTM tahmini için kripto para getirilerine dört katmanlı bir derin öğrenme modeli oluşturulmuştur. Birinci, ikinci ve üçüncü katmanda, LSTM ağı kullanılarak çıktı uzay boyutu 50'ye ayarlanmıştır. Son katmanda çıktı uzay boyutu 1 olan bir *dense* katmanı kullanılmıştır. Girdi olarak, tüm kripto para birimlerinin önceki iki güne ait açılış değerleri kullanılmış ve çıktı olarak ilgili günün açılış değeri AR(2) modeli kullanılarak tahmin edilmiştir. Eğitim için *MSE* (Ortalama Kareli Hata) kayıp fonksiyonu ve *ADAM* (Uyarlanabilir Moment Tahmini) optimizasyon algoritması (Kingma ve Ba, 2014) kullanılmıştır. En yüksek devir sayısı 100, yığın sayısı ise 32 olarak ayarlanmış ve tüm kripto para birimi modelleri için devir sayısı Şekil 11'de grafik şeklinde gösterilmiştir.

Şekil 11: LSTM Modeli Tüm Kripto Para Birimleri için Devir (Epoch) Sayıları

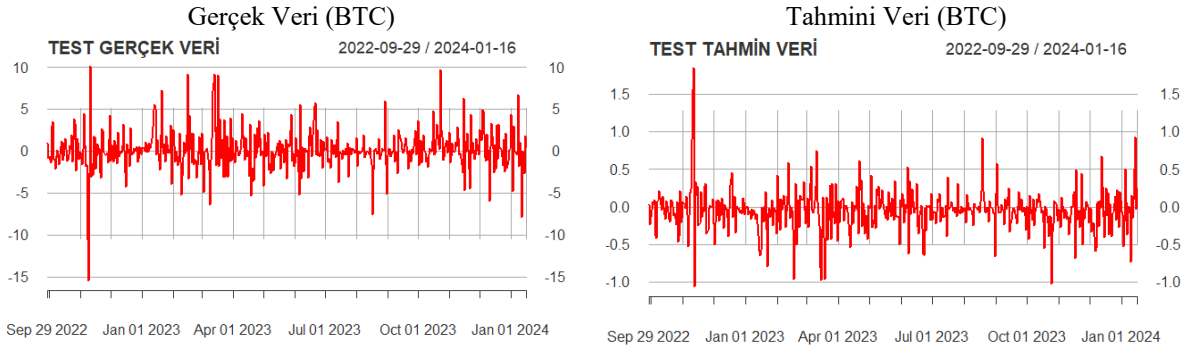

Aşağıda yer alan grafikler, kripto para getirileri üzerinde eğitim ve test verilerini kullanarak oluşturulan LSTM modellerinin gerçek ve tahmini zaman serilerini göstermektedir. ARIMA-GARCH tahminlerine benzer şekilde, LSTM tahminleri de başarılı sonuçlar elde etmiştir. Grafiklerde dikkat çeken önemli bir nokta, ani ve belirgin değişimlerin genellikle birbirini takip ettiği ve düşük oynaklık dönemlerinde ise daha küçük değişimlerin izlendiğidir. Ayrıca, Şekil 18'de, LSTM modeli tarafından tahmin edilen eğitim ve test verilerinin gerçek verilerle birlikte gösterildiği grafiklere de yer verilmiştir.

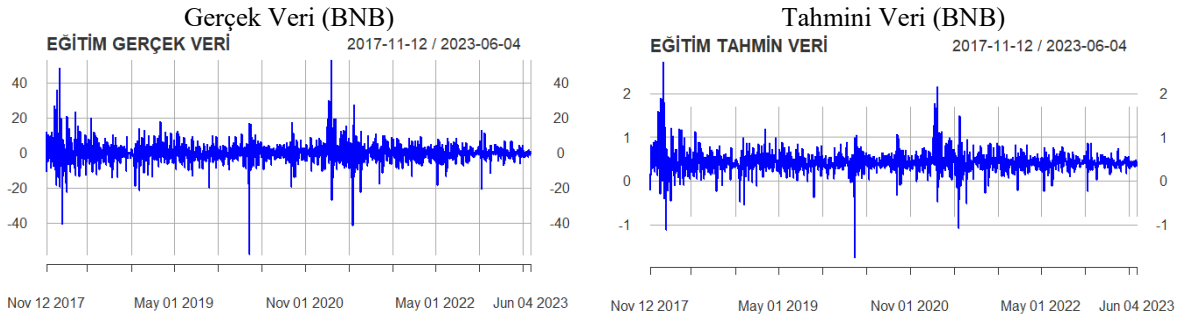
Şekil 12: Bitcoin (BTC) Eğitim Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

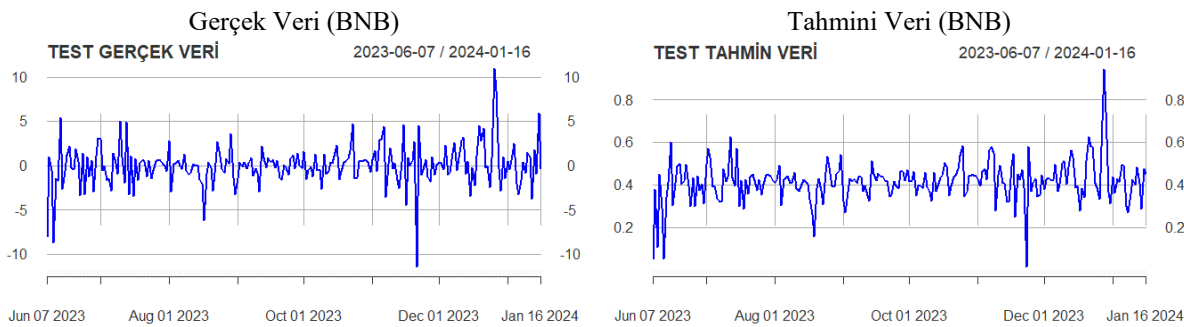
Şekil 13: Bitcoin (BTC) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

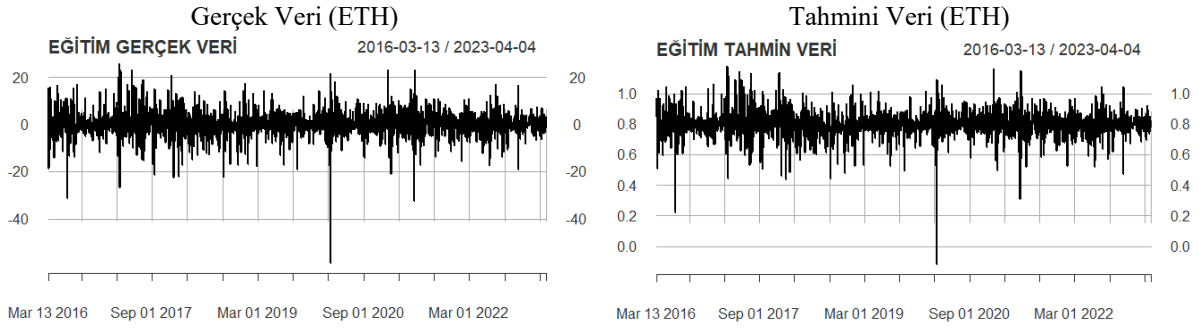
Şekil 14: Binance (BNB) Eğitim Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

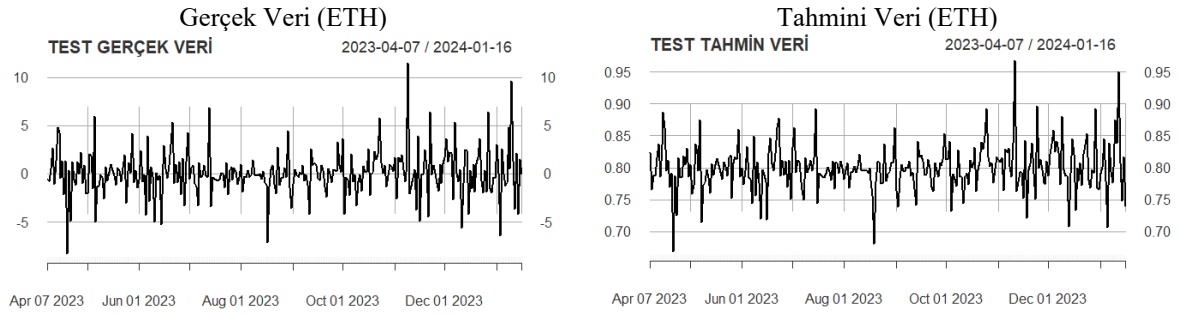
Şekil 15: Binance (BNB) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

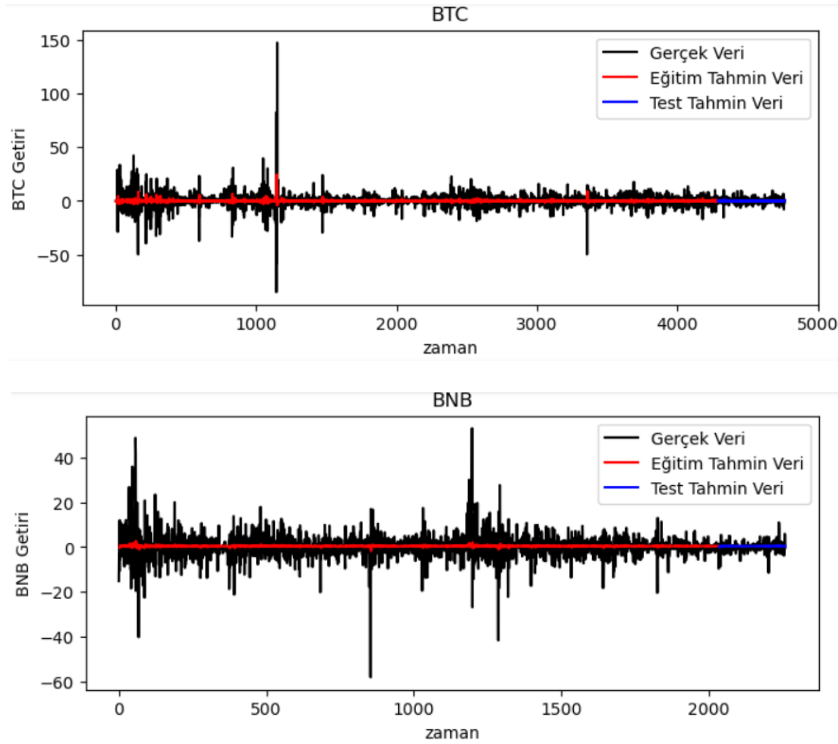
Şekil 16: Ethereum (ETH) Eğitim Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

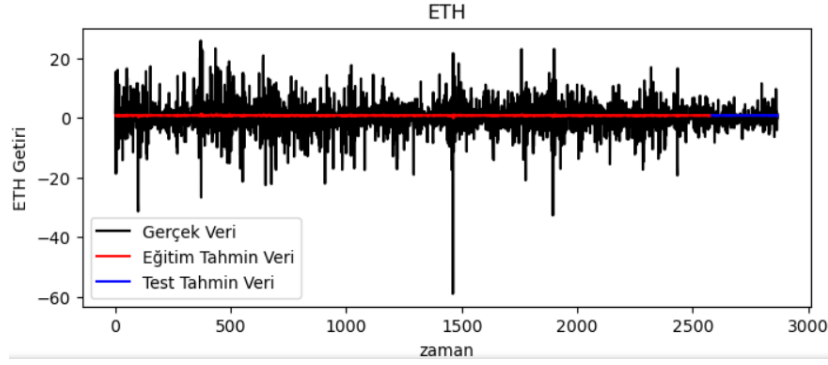

Şekil 17: Ethereum (ETH) Test Verisi Gerçek ve Tahmin Değerleri (LSTM) Tahmini

Şekil 18: LSTM Yaklaşımı BTC, BNB ve ETH Tahminleri

Çalışmanın son aşamasında, ARIMA-GARCH ve LSTM modellerinin performansını değerlendirmek için çeşitli ölçütler kullanılmıştır. Tablo 5'te yer alan hesaplamalara göre, BTC eğitim verisi için LSTM modeli, ARIMA-GARCH modeline kıyasla daha düşük RMSE ve MSE değerleri elde ederek daha iyi bir performans sergilemiştir. Ancak, BTC test verisi için durum tam tersidir; ARIMA-GARCH modeli, LSTM modeline göre daha iyi sonuç vermiştir. BNB kripto parası için ise hem eğitim hem de test verisi için LSTM modeli, daha düşük RMSE ve MSE değerleri ile üstün performans göstermiştir. Son olarak, ETH verisinde ise ARIMA-GARCH yöntemi, LSTM yöntemine göre daha düşük RMSE ve MSE değerleriyle daha etkili bir tahmin performansı sergilemiştir. Bu sonuçlar, farklı kripto para birimleri için farklı tahmin modellerinin etkili olabileceğini göstermektedir.

Tablo 5: Modeller için Değerlendirme Ölçütleri

Ölçüt	BTC Kripto Parası için Değerlendirme			
	Eğitim Verisi		Test Verisi	
	ARIMA-GARCH	LSTM	ARIMA-GARCH	LSTM
RMSE	5.97709	5.849	2.424841	2.452
MSE	35.72561	34.217	5.879853	6.014

Ölçüt	BNB Kripto Parası için Değerlendirme			
	Eğitim Verisi		Test Verisi	
	ARIMA-GARCH	LSTM	ARIMA-GARCH	LSTM
RMSE	5.79725	5.7889	2.416944	2.3655
MSE	33.6081	33.5124	5.841616	5.5959

Ölçüt	ETH Kripto Parası için Değerlendirme			
	Eğitim Verisi		Test Verisi	
	ARIMA-GARCH	LSTM	ARIMA-GARCH	LSTM
RMSE	5.492329	5.5311	2.330373	2.4452
MSE	30.16568	30.594	5.430639	5.9794

6. Sonuç

Günümüzde giderek sayısı artan ve bazı ülkeler tarafından resmi kabul gören kripto paralar popüler hale dönüşmektedir. Forbes'un Ocak 2024 tarihli raporuna göre, kripto paraların toplam piyasa değeri yaklaşık 1,7 trilyon doları bulmuştur (Duggan ve Adams, 2024). Çalışmada, Ethereum, Bitcoin ve Binance kripto para getirilerinin tahmini için derin öğrenme yöntemlerinden olan LSTM ve zaman serisi yöntemlerinden olan ARIMA-GARCH modeli kullanılmıştır. Çalışmada, tüm kripto para verilerinin %90'ı eğitim verisi olarak, %10'u ise test verisi olarak ayrılmıştır. BTC için 4287 gözlem eğitim, 476 gözlem test verisi olarak belirlenmiştir. BNB için ise 2033 gözlem eğitim, 226 gözlem test verisi olarak ayrılmıştır. ETH için ise 2581 gözlem eğitim, 287 gözlem test verisi olarak belirlenmiştir. İlk olarak ARIMA modelinin d parametresinin belirlenmesi için değişkenlerin durağanlıkları ADF ve yapısal kırılmaları dikkate alan Fourier ADF birim kök testleri ile incelenmiştir. Her iki birim kök testi sonucuna göre tüm kripto para birimleri seviyede durağan $I(0)$ bulunmuştur. ARIMA-GARCH mı LSTM yöntemi mi daha iyi performans sergilediğini bulmak için çalışmada, belirlilik katsayısı, RSME ve MSE kriterleri kullanılmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, Bitcoin (BTC) eğitim tahmini için LSTM modeli, test tahmini için ARIMA-GARCH daha iyi sonuç vermiştir. Binance (BNB) kripto para birimi tahmini için ise LSTM modeli, ARIMA-GARCH modeline göre daha başarılıdır. Ethereum (ETH) kripto para birimi tahmini için ise ARIMA-GARCH modeli, LSTM modeline göre daha başarılı bulunmuştur. Çalışmadaki bulgu Tanışman vd. (2021) çalışmasındaki sonuçla örtüşmektedir. Bu çalışmanın diğer çalışmadan farkı üç kripto para biriminin ilk kez getirileri ARIMA-GARCH hibrit modeli ve LSTM derin öğrenmesi kullanılması ve yapısal kırılmaları dikkate alan FADF testinin uygulanmasıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalar olarak, kripto paraların gelecek tahminleri bu

yöntemlerle öngörüle bilinir ve modeller günlük veriler yerine saatlik, dakikalık vb. gibi daha sık veriler ile eğitilebilir.

Kaynakça

- Abar, H. (2021). BİST100 Endeksi için Fiyat Öngörüsü: ARIMA VE LSTM (Ed. Rençber, Ö. F.). *Veri Madenciliğinde Kullanılan Regresyon Modelleri ve R ile Uygulamalı Örnekler* içinde (s. 173-194). Ankara: Nobel.
- Akay, M. K., Canik, F., Yeşilyurt, C., & Günkut, M. Ş. (2022). Yapay Zekâ Teknikleri ile Kripto Para Değeri Tahmini. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 14(1), 72-101.
- Aliyev, F., Eylasov, N., & Gasim, N. (2022). “Applying Deep Learning in Forecasting Stock Index: Evidence from RTS Index”. *2022 IEEE 16th International Conference on Application of Information and Communication Technologies (AICT), October 12- 14, 2022, Washington-USA*.
- Brockwell, P. J. & Davis, R. A. (2002). *Introduction to Time Series and Forecasting*, 2nd edition, New York: Springer-Verlag.
- Demirci, E. & Karaatlı, M. (2023). Kripto Para Fiyatlarının LSTM ve GRU Modelleri ile Tahmini. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 134-157.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American statistical association*, 74(366a), 427-431.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica: journal of the Econometric Society*, 1057-1072.
- Duggan, W. & Adams, M. (2024). “January 2024 Crypto Market Forecast” <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/crypto-market-outlook-forecast/#:~:text=The%20total%20market%20capitalization%20of,%241.7%20trillion%20heading%20into%202024>. (Erişim Tarihi: 30.01.2024).
- Dupuis, D. & Gleason, K. (2020). Money Laundering With Cryptocurrency: Open Doors And The Regulatory Dialectic, *Journal Of Financial Crime*. <https://www.emerald.com/insight/publication/issn/1359-0790>. (Erişim Tarihi: 12.05.2023).
- Enders, W., & Lee, J. (2012). A unit root test using a Fourier series to approximate smooth breaks. *Oxford bulletin of Economics and Statistics*, 74(4), 574-599.
- Eylasov, N., Gasim, N., Aliyev, F., & Şahinler, A. N. (2023a). Impact of Renewable Energy Consumption on CO2 Emissions in Türkiye: Evidence from ARDL And Bayer-Hanck Cointegration Techniques. *Green Economics*, 1(2), 111-125.
- Eylasov, N., Zortuk, M., & Svilokos, T. (2023b). Investigating The Environmental Kuznets Curve Hypothesis with Energy Consumption for Türkiye: Evidence from Fourier ADF and ARDL Approach. *Journal of Modern Technology & Engineering*, 8(2), 140-153.
- Gasim, N., Şenyay, L. (2023). A Comparative Study on The Forecasting Performance of TimeVaryig Coefficient Models. Evidence from USD/TRY Exchange Rate. *Journal of Modern Technology & Engineering*, 8(2), 119-139.
- Graves, A. (2013). Generating sequences with recurrent neural networks. *arXiv preprint arXiv:1308.0850*.
- Hochreiter, S., & Schmidhuber, J. (1997). Long short-term memory. *Neural computation*, 9(8), 1735-1780.
- Karçioğlu, A. A., Tanışman, S., & Bulut, H. (2021). Türkiye'de COVID-19 Bulaşısının ARIMA Modeli ve LSTM Ağı Kullanılarak Zaman Serisi Tahmini. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (32), 288-297.
- Kingma, D. P., & Ba, J. (2014). Adam: A method for stochastic optimization. *arXiv preprint arXiv:1412.6980*.
- Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer to Peer Electronic Cash System. <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>. (Erişim Tarihi: 16.05.2023).
- Odabaşı, M. B., & Toklu, M. C. (2023). Yapay Sinir Ağları ve Derin Öğrenme Algoritmalarının Kripto Para Fiyat Tahmininde Karşılaştırılmalı Analizi. *Journal of Intelligent Systems: Theory and Applications*, 6(2), 96-107.
- Olah, C. (2015). Understanding LSTM. <http://colah.github.io/posts/2015-08-Understanding-LSTMs>. (Erişim Tarihi: 12.05.2023).
- Sevinç, A., & Kaya, B. (2021a). Derin Öğrenme ve İstatistiksel Modelleme Yöntemiyle Sıcaklık Tahmini ve Karşılaştırılması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (28), 1222-1228.

Sevinç, A., & Kaya, B. (2021b). Derin Öğrenme Yöntemleri ile Sıcaklık Tahmini: Diyarbakır İli Örneği. *Computer Science*, (Special), 217-225.

Siame-Namini, S., Tavakoli, N., & Namin, A. S. (2018). “A comparison of ARIMA and LSTM in forecasting time series”. *2018 17th IEEE international conference on machine learning and applications (ICMLA), December 17-19, 2018, Orlando-USA*.

Şahin, E. E. & Özkan, O. (2018). Asimetrik Volatilitenin Tahmini: Kripto Para Bitcoin Uygulaması. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 240-247.

Şahin, E. E. (2018). Kripto para Bitcoin: ARIMA ve yapay sinir ağları ile fiyat tahmini. *Fiscaoeconomia*, 2(2), 74-92.

Şahinler, A. N. (2022). Volatility Spillover Effects Between Green Bonds and Clean Energy Markets: A Time-Varying Granger Causality Perspective. *Discussions Between Economic Agents: Global Problems* (pp. 49-71). Cham: İksad Publishing House

Şahinler, A. N., Ozbugday, F. C., Basci, S., & Omay, T. (2024). Static and Dynamic Connectedness Between Green Bonds and Clean Energy Markets. *In The ESG Framework and the Energy Industry: Demand and Supply, Market Policies and Value Creation* (pp. 137-158). Cham: Springer International Publishing.

Şenol, D. & Denizhan, B. (2023). Kripto Para Değerinin Yapay Sinir Ağları ile Tahmini. *Endüstri Mühendisliği*, 34(1), 42-69.

Tanişman, S., Karcioğlu, A. A., Uğur, A. & Bulut, H. (2021). LSTM Sinir Ağı ve ARIMA Zaman Serisi Modelleri Kullanılarak Bitcoin Fiyatının Tahminlenmesi ve Yöntemlerin Karşılaştırılması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (32), 514-520.

Tretina, W. & Adams, M. (2024). “Top 10 Cryptocurrencies of February 2024” <https://www.forbes.com/advisor/investing/cryptocurrency/top-10-cryptocurrencies/>. (Erişim Tarihi: 30.01.2024).

Üzer, B. (2017). *Sanal Para Birimleri*. Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Ödeme Sistemleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Vigna P. ve Casey J. (2015). *Kripto Para Çağı*, 2. Baskı, Ankara: Buzdağı Yayın Evi.